

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL:

In România un an 10 lei
„ „ „ sease luni 6 „
In toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTĂ

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RĂDULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMĂR:

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitari de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/6 pagină: 10 lei.

No. 3.

DUMINICĂ 26 OCTOMBRE 1908

Vol. 5.

SUMARUL:

NOUȚĂȚI:

Meetingurile naționaliste.—Școalele secundare de fete în Prusia.—Examenul de maturitate în Austria.—Lafcadio Hearn.—Ultima carte a lui Kautsky.—Socialismul la albine.—Teatrul Național: Un faliment.—Conferințele d-lui A. D. Xenopol la Paris.

POLITICĂ:

A. D. XENOPOL. *Naționalismul.*
* * * *Bulgariei și Dobrogea.*

ȘTIINȚĂ:

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Despre caracter.*

PEDAGOGIA:

GEORGE G. ANTONESCU. *O vizită la seminarul pedagogic din Jena.*

LITERATURĂ:

VASILE POP. *Dezertorii.*
LAFCADIO HEARN. *Yuki-Oma: Nuvelă japoneză.*

REVISTA REVISTELOR.

NOUȚĂȚI

Meetingurile naționaliste.

În ultimele săptămâni să accentuiască din ce în ce mai mult o mișcare naționalistă, cu tendință de a deveni o mișcare în contra Austro-Ungariei.

Duminecă 19 Oct. cor. în întrunirea ținută în București în sala Dacia s'a votat chiar o moțiune, în care se zice:

«Cetățenii Capitalei constată cu părere de rău că alipirea României la politica Austro-Ungară n'a produs decât rezultate dezastruoase pentru interesele economice ale statului român, din cauza atitudinii neleale și dușmănoase a conducătorilor din monarhia vecină

«Mai constată cu durere, că Românii de sub coroana Austriei și mai cu seamă cei de sub coroana Ungariei, în loc să fie tratați ca frați ai unui popor prietin, sunt persecutați cu cruzime și loviți în sentimentele lor de Români.

«Protestează contra revoltătoarei apăsări a fraților din Austro-Ungaria și declară că statul român nu poate arăta prietinie celor cari oprină pe Românii de ori unde.

«Invită pe conducătorii statului român, ca, inspirându-se din sentimentul unanim al națiunii române, să dea politicii externe o îndrumare mai independentă și mai națională și să strângă relațiunile cu popoarele amenințate, ca și României, «de lăcomia vecinilor mai puternici, și cari au ca și României, «de revendicat drepturi naționale» etc.

Moțiunea aceasta cuprinde expresiuni prea aspre la adresa Austro-Ungariei dar din aceasta nu i se poate face vre-o vină: stilul oratorilor dela întruniri publice nu se modelează după stilul diplomaților. Dacă agitația concepută va continua, — și de-o cam dată se anunță un meeting național și la T Severin, — stilul va deveni, probabil, din ce în ce mai aspru.

Importanța acestor meetinguri nu trebuie judecată după expresiunile cuprinse în moțiunile votate, ci după tendința lor. Este netăgăduit că meetingurile în chestiune au asertimentul opiniei publice române, căci altfel ele nu s'ar fi putut produce. Nici un partid politic nu le încurajează pe față: ele sunt eșite oare cum spontan din sentimentul majorității populațiunii orașelor unde s'au ținut: la Brăila, la București și acum la T-Severin.

Dacă mișcarea provocată de aceste meetinguri va continua consecințele ei vor fi de mare importanță pentru orientarea întregii noastre politici externe și chiar interne. Partidele politice nu pot să rămână un prea lung timp străine de această mișcare; ele trebuie să-și ia răspunderea unei linii de conduită, fie că aprobă, fie că desaproabă mișcarea. Starea la o parte, așa cum se face acum și cum unii recomandă să se facă și pe viitor, este mai blamabilă decât chiar amestecul direct la o mișcare nesocotită. Starea la o parte nu poate avea decât două înțelesuri:

Sau că partidele politice n'au curajul să fie sincere cu manifestările de astăzi ale opiniei publice române: sau că partidele politice n'au curajul să fie sincere cu guvernul Austro-Ungariei; un al treilea înțeles nu este. În ambele cazuri starea la o parte însemnează adoptarea unei politici de mistificare; aceea ce ar fi dezastruos și pentru educațiunea politică a poporului, și pentru prestigiul țării.

Dacă partidele politice găsesc că mișcarea anti-austriacă, începută în zilele din urmă, este în spre paguba viitorului nostru național; atunci să o spună fără întârziere. Poporul român nu este pe pragul pierzării ca să-și fi pierdut cu desăvârșire mintea și ca să nu știe judecă. Numai să-și facă datoria partidele politice! — *Editorial.*

* * *

Școalele secundare de fete în Prusia.

Ministerul instrucțiunii publice a publicat, în ziua de 18 August 1908, noul plan de organizare al învățământului secundar în școalele de fete. De acuma înainte universitățile se vor des-

chide, fără restricțiunea de până acum, tuturor fetelor cari vor avea o cultură la fel cu tinerii. Hotărârea aceasta consacră și un principiu nou — după cum se exprimă Ferdinand Iacob Schmidt în *Preussische Jahrbücher* — și anume, sexul femeesc va putea să se dedice, deacuma înainte, tuturor profesiunilor publice, întrucât se împacă cu firea femeii. Cultura apusană a ajuns, în dezvoltarea deceniilor din urmă, la convingerea, că o nevoie socială cere ca femeile, cari până acuma se aflau într-o stare latentă, mulțumindu-se cu o activitate privată, să ia parte la treburile vieții publice. Fiecare dintre noi, fără deosebire de sex, să fie în stare să desfășoare toate puterile sale în serviciul societății.

Durata studiilor, cari dau dreptul de a pătrunde la universitate, s'a fixat, în școlile de fete, la 10 ani. Cursurile superioare se impart în reale, real-gimnaziale și gimnaziale (clasice). Aceste cursuri vor fi, de regulă, sub direcțiunea școlilor secundare inferioare de fete, putându-se astfel controla mai bine cari elemente n'ar trebui să pătrundă în cursurile superioare.

Pentru cultura generală a fetelor s'au rezervat liceele, unde ele vor putea dobândi nu numai o cultură științifică, ci și economică și pedagogică.

Cursurile școlilor normale de învățătoare pentru cursul primar au fost prelungite cu un an; durată studiilor științifice va fi de trei ani, iar anul al patrulea va fi închinat practicei pe care o vor face elevele la școlile de aplicații.

H.

* * *

Examenul de maturitate în Austria.

Profesorul Dr. Hans Morsch publică în *Deutsche Literaturzeitung* un studiu asupra formei celei noi a examenului de maturitate, pe care 'l vom rezuma în rândurile următoare:

Regulamentul cel nou, promulgat la 1 Martie 1908, este chemat să înlocuiască pe cel vechi alcătuit de Exner și Bonitz în anul 1849. Până acuma candidații la maturitate au avut să dea examen la următoarele obiecte:

a) Limba și literatura latină; b) limba și literatura elenă; c) literatura limbei de predare (germană, cehă, polonă, etc.); d) istorie și geografie; e) matematică; f) fizică. Candidații puteau să fie dispensați de examen la unele obiecte — ceea ce se întâmplă foarte rar — numai atunci, când notele obținute în cei din urmă doi ani au fost de laudă. Cine n'a putut trece unul din examene, putea să se prezinte a doua oară, după 2 luni. Morsch a asistat la astfel de examene la Viena și s'a convins că ele sunt foarte serioase și riguroase, însă din cale afară de obositoare pentru profesorii examinatori. După organizațiunea cea nouă, examenul în scris, făcut sub priveghierea unui profesor, conține: a) o lucrare scrisă în limba de predare; candidatul poate alege după plac una din trei chestiuni puse; b) o traducere din limba latină în limba de predare; c) o traducere din limba elenă în limba de predare. Examenul oral reclamă la gimnazii: 1. limba de predare; 2. limbile latină și greacă; 3. istorie și geografie (istoria patriei austriace, adică materia predată în cl. VIII-a); 4. matematica și fizica. Remarcăm faptul că, la liceul clasic, matematica lipsește la examenul în scris și că nu se mai traduce din limba de predare în limbile latină și elenă. În ce privește examenul de limba și literatura germană, examinatorii vor căuta să și dea seamă dacă candidatul cunoaște din studiul propriu pe cei mai de seamă scriitori germani (inclusiv scriitorii austro-germani), începând cu epoca lui Klopstock. Candidații vor dovedi că cunosc dezvoltarea scriitorilor, însă fără a insista asupra anilor aparițiunii etc.

Morsch mai atrage atențiunea asupra certificatului de maturitate, care are următorul conținut: Elevul... născut la...

a terminat studiile la... și s'a supus examenului de maturitate la... În baza acestui examen el a fost declarat «matur cu majoritate», «matur în unanimitate», «matur prin excelență», pentru frecventarea universității. Trei iscălituri: președintele comisiunii de examinare, un inspector, un profesor sau vre-un director de liceu-delegat, directorul liceului și dirigintele clasei. Prin urmare nu conține — cum e cazul în Germania — vreo observațiune asupra conduitei și nici observațiuni speciale asupra diferitelor materii.

H.

* * *

Lafcadio Hearn.

Autorul nuvelei publicate în No. de față al revistei este profesor de literatură engleză la Universitatea din Tokio. Destinul vieții lui Lafcadio Hearn nu este din cele obișnuite. El este născut în Leucada, având de mamă o greacă și de tată un irlandez. A călătorit, până să se stabilească în Japonia, prin mai toată Europa și America; a devenit în urmă cetățean japonez sub numele de Koizumi Yakuma. Scrierile sale literare au deșteptat în timpul din urmă un viu interes în toată Europa cultă. Ele ne desvăluiesc trăsăturile fundamentale ale sufletului japonez: paciența, tenacitatea și stăpânirea de sine, care sunt disimilate sub o înfățișare din cele mai naive și surzătoare. Din scrierile lui Lafcadio Hearn s'a tradus anul trecut și în franțuzește o scriere sub titlul: *Le Japon inconnu* (Esquisses psychologiques).

Lafcadio Hearn este, după părerea tuturor cunoscătorilor, acela care a tradus în gândire europeană nuanțele cele mai intime ale sufletului japonez.

* * *

Ultima carte a lui Kautsky.

(Der Ursprung des Christentums) este titlul noii scrieri a lui Kautsky, teoreticianul socialist, pe care publicul german o așteaptă să apară zilele acestea. Kautsky aplică în această scriere metodele filosofiei socialiste în interpretarea istoriei; va fi dar pentru toți cugetătorii o ocaziune rară, dat fiind subiectul, să judece asupra validității metodelor, cari au curs la teoreticianii socialiști.

Noua Revistă Română va analiza și discută în curând cuprinsul și tendințele noii scrieri a lui K. Kautsky.

* * *

Socialismul la Albine.

În numărul de Octombrie al cunoscutei publicațiuni sociologice *Revue internationale de sociologie*, profesorul Gaston Bonnier, dela universitatea din Paris, dovedește cu o sumă de observații și experiențe interesante, încercate în diferite feluri că idealul atât de mult dorit de socialiști: o societate universală a oamenilor, colectivismul, este realizat în viața albinelor.

Concluziunea la care ajunge autorul este că în viața albinelor individualitatea personală a fiecărei membre a colectivității nu există. Toate albinele muncesc, supunându-se unei deciziuni colective.

«Un stup ne oferă un exemplu perfect al constituției egalitare a socialismului de Stat. Niçi iubire, niçi devotament, niçi milă, niçi caritate; totul este sacrificat societății și conservării sale, prin o muncă neîncetată. Niçi guvernământ, niçi șefi, o disciplină fără subordonare. Iată idealul colectivizmului realizat.

* * *

Teatrul Național: Un faliment de Björnson

La Teatrul Național se joacă de câteva zile cu mare succes *Un faliment*, piesă în 4 acte și 1 tablou de Björnstjerne Björnson tradusă în românește de d-l Boniface Hétrat.

Björnson, care e fiu de preot, a fost toată viața sa un apostol. La început un apostol religios, în urmă, după ce a cunoscut știința Apusului și pozitivismul, care cucerea lumea în vremea tinereții lui, a mai pierdut din entuziasmul pentru religie și s'a datat apostolatului moral. Toate scrierile lui — în special dramele sale — sunt rechizitorii violente împotriva impietății și imoralității și predici călduroase pentru tot ce este corect și bun. Și Björnson, care e un mare optimist, are multă încredere în perfecționarea oamenilor; aceasta se vede și din căldura ce pune în toate pledoariile lui morale.

«Un faliment» e o dramă modernă cu tendinți, prin care autorul predică cu multă însuflețire cinstea și carecitudinea în afaceri și atacă cu vehemență mai ales speculațiile cu bani străini. Marele comerciant Tielde din cauza unor speculații necinstite ajunge la faliment. Pacea și mulțumirea sufletească revin în familia lui numai atunci când cu toții se hotărăsc la o muncă cinstită.

În primul act îl vedem pe Tielde în ultima fază a gloriei sale false. Casa lui are încă aspectul unei case nobile cu lux, prânzuri și valeți în uniformă. El știe însă că totul amenință să se prăbușească și își joacă ultima cartă căutând să convingă la un ospăț copios pe bancherul Lind să-i acorde un mare împrumut. Lind îi promite concursul său, însă intervenția asprului și corectului avocat Berendt, reprezentantul creditorilor lui Tielde, înlătură acest concurs și provoacă catastrofa.

Intr'o convorbire ce o are în actul al II-lea cu Tielde și care e un adevărat rechizitoriu, Berendt îl silește să se declare singur falit, dându-i speranța că astfel rigorile legii vor fi mai atenuate decât în cazul când l'ar declara în faliment creditorii. În actul al III-lea vedem efectul catastrofei asupra familiei și celor de pe lângă casă. La început cu toții sunt doborâți de durere și rușine. Tielde în special, zdrobit de umilință, ascultă resemnat morala fiicei sale mai mari, Valburg, tănguirea și indignarea berarului Iacobsen pe care l-a târât cu dansul în nenorocire, și protestele și țipetele lucrătorilor săi ce reclamă plata. În mijlocul deprimării generale intervine o scrisoare a tânărului procurist Sannoos, un suflet modest și cinstit — personajul ideal din piesă — care pune la dispoziția lui Tielde economiile și serviciile sale, dându-i astfel posibilitatea să-și continue afacerile și să-și poată plăti creditorii. Sannoos însă iubește de mult și în ascuns pe Valburg și aceasta, care ghi-cise lucrul, crezând că el vrea acum să abuzeze de situația tatălui ei pentru a o obține în căsătorie, se opune la primirea ofertei lui Sannoos până ce nu va avea o convorbire cu dansul. În această convorbire mândra și energica Valburg se convinge de nedreptatea bănuelii sale și când își dă seama că cu această bănuială a rănit adânc sufletul lui Sannoos, îi cere iertare.

Sannoos o iartă, dar îi ține o predică frumoasă în care face apologia muncii cinstitute și modeste, predică care cucerește inima Valburgei. Aceasta convinge acum pe tatăl ei să primească ajutorul lui Sannoos și se decide și ea să intre să muncească alături de tatăl ei. În ultimul act vedem întreaga familie, trăind într'un mediu modest și muncind pentru a recăpăta cinstea pierdută. Sannoos e alături de dansii. Piesa se sfârșește cu logodna Valburgei cu Sannoos: Valburg, convingându-se acum de măreția sufletului lui Sannoos, i-a propus ea însăși să-i fie soție.

* * *

Din întreaga piesă respiră — cum spuneam mai sus — un adânc simț moral. Filozofia ei se poate rezuma în următoarele cuvinte: Muncii cinstit, trăiți numai cu ceea ce produce munca voastră și respectați pe toți acei ce muncesc și trăiesc în felul acesta.

Din punct de vedere artistic, piesa e scrisă frumos și cu pricepere în ale teatrului. (Björnson a fost câțiva ani directorul teatrului din Bergen).

Abundă poate prea mult plâsetele și scenele duioase, ceea ce produce pe alocuri o impresie de melodramă. «Un faliment» este în definitiv o dramă frumoasă și plină de învățăminte; ea nu are însă nimic din solemnitatea și problemele adânci ale teatrului tragic...

* * *

Piesa a fost jucată de artiștii noștri cu multă pricepere și însuflețire și încă odată s'a putut vedea, că teatrul nostru național posedă artiști de multă valoare. În rolul principal al lui Tielde, d-l Sturdza ne-a dovedit că e în deplina maturitate a talentului său. A mișcat în scenele de zdrobire sufletească ce urmează declarării falimentului și în general în toate momentele de luptă interioară. Mimica domniei-sale îi însoțește în chip fericit exclamațiile și vorbele. Am fi dorit însă mai multă nuanțare și vioiciune în dialogurile cu Berendt mai ales că aceste dialoguri sunt cam lungi.

În rolul Valburgei, fata, la început severă și mândră cu toți, iar în urmă iubitoare și ascultătoare, D-ra Voiculescu a făcut o creațiune prea frumoasă arătându-și încă o dată măsura marelui său talent. Rolul Valburgei convine vârstei și temperamentului D-sale mult mai bine ca D-nei Alice Sturdza—Un debut fericit a fost acela al D-lui I. Manolescu în Sannoos. D-l Manolescu se prezintă ca un artist delicat și distins, și promite mult de tot. A redat foarte bine caracterul modest, timid și sincer al lui Sannoos. Credem însă că e necesară mai multă prestanță în scena cu Valburg din actul al III-lea, când o mustrează pentru vorbele ei nesocotite. D-l Liciu a redat și d-sa destul de bine rolul lui Sannoos, nu însă atât de personal ca d-l Manolescu. O frumoasă creațiune a făcut d-l Soreanu din rolul avocatului Berendt.

În rolurile secundare ale d-nei Tielde, Signe, Iacobsen publicul a aplaudat cu drept cuvânt jocul d-nei Crissenghy, al d-nei Giurgea și al d-lui Achille.

Rolul locotenentului Hamar e mai bine redat de d-l Aurel Petrescu decât de d-l Atanasescu.

Scenele de ansamblu, ospățul din Act. II și marea scenă din Act. III-lea au fost deasemeni foarte bine jucate. Decorurile naturii norvegiene lăsau însă de dorit.

În rezumat «Un faliment» a fost pentru Teatrul Național prilejul unor reprezentațiuni reușite

E. P.

* * *

Conferințele d-lui A. D. Xenopol la Paris.

D. A. D. Xenopol va ține la Paris opt conferințe în cursul lunei Noembrie, având următoarele subiecte:

- I. Rasa latină a Românilor.
- II. Origina poporului român.
- III. Rolul Românilor în apărarea civilizațiunii occidentale.
- IV. Influența intelectuală franceză asupra Românilor. În această conferință d. A. D. Xenopol va arăta cum influența franceză este datorită unui verset din Coran.
- V. Influența politică franceză asupra Românilor din principatele Moldova și Valahia.
- VI. Istoria Românilor din Austro-Ungaria.
- VII. Starea materială și economică a poporului român.
- VIII. Starea socială și intelectuală a Românilor. (*Revue internationale de l'enseignement. Conférences Michonis. 15 Oct. 1908.*)

POLITICA

NAȚIONALISMUL

Un curent întins și puternic a coprins omenirea civilizată, de prin veacul XIX mai ales, acel după o viață potrivită cu firea fiecărui popor. Nu doar că îmboldirea spre asemenea năzuințe ar fi lipsit și mai înainte; căci întreaga istorie a neamurilor omenesti de dânsa a ascultat; dar până mai odinioară ea se mișcă numai în sfera neconștiutului, pe când dela o vreme încoace, popoarele știu și voesc să trăiască după cum le cere firea lor alcătuitoare.

Popoarele sunt deosebite unele de altele. Fie că ele sunt de o rasă neamestecată cu altele decât într'o măsură foarte mică, fie că sunt alcătuite din contopirea mai multor straturi etnice suprapuse, ele apar totdeauna cu o fizionomie particulară, întipărită în tipul lor fizic cât și în caracterul lor moral și intelectual.

Dacă însă celelalte deosebiri, cari despățesc popoarele precum: moravurile, obiceiurile, religiile, întocmirile politice și așezămintele culturale, economia vieții, arta, filosofia și câte s'au manifestări ale sufletului pot uneori fi șovăitoare, cea mai de căpetenie din toate, limba, va fi totdeauna caracteristică. Ea se va deosebi pururea dela popor la popor și deosebirea va fi cu atât mai mare cu cât rasele primitive sau produsele amestecului lor vor fi mai îndepărtate.

În zadar se luptă unii ideologi pentru sfărâmarea hotarelor naționale, pentru idealul *om și om*, pentru unificarea întregii omeniri într'un singur tot; căci în contra naturii nu se poate învinge, decât folosind și întrebuițând propriile ei legi. Nu este însă îndoială că una din legile cele mai statornice ale firii este despărțirea omenirii în grupe deosebite; și această deosebire este atât de puternic înfăptuită, prin deosebirea limbilor, în cât ea sfarmă chitul ce leagă pe oameni în societate — mijlocul lor comun de înțelegere —. Oamenii de limbi deosebite nu pot lucra împreună, nu se pot întovărăși spre folosul tuturor.

Trebuie ca unii să învețe limba celorlalți, pentru a înlătură această piedică ce răsare din însăși firea lucrurilor între societățile omenesti.

Partizanii cosmopolitismului au înțeles că în deosebirea limbilor stă veșnica piedică a unificării neamului omenesc într'un singur tot. De aceea s'a căutat a se iscodi o limbă universală, cum a fost mai întâi *Volapükul* și cum acum este *Esperanto*. Dar trebuie să se știe că mai sunt încă alte 25 de sisteme de vorbire universală din care cel mai nou vrea să alcătuiască cuvintele din combinarea variată a celor șapte note de muzică: *do, re, mi, fa, sol, la, si*.

Este cunoscut că unde e vorba de iscodire, spiritul omenesc nu stă pe loc, și fie care zi aduce noi forme la lumina zilei. Nimic nu garantează că *Esperanto* nu va fi lăsat la o parte pentru un sistem mai perfecționat, și așa se pot inventa tot limbi noi universale, în cât am putea asista la spectacolul ridicol de a vedea că *fiecare popor* are limba sa *universală*. Despre în-

semnătatea limbei pentru traiul alcătuirilor politice face dovadă pe de o parte unirea Italiei, Germaniei și a României în corpuri unitare, pe baza comunității de limbă, precum pe de altă parte deosebirilor de limbă se datorește puternica mișcare spre desfacere a monarhiei Austro-Ungare.

Dar oare natura a pus între popoare deosebirea de limbă numai așa, pentru a nu se înțelege între ele, sau a făcut din limbă un chit puternic pentruca acei ce vorbesc la fel să trăiască la olaltă și să lucreze împreună la realizarea fericirii lor?

Fără îndoială că răspunsul nu poate fi altul fără numai că limba comună a fost dată fiecărui grup de oameni, pentruca, prin mijlocul unei împreună-înțelegeri, să lucreze la fericirea tuturor membrilor grupului, Limba comună nu este deci *scopul*, ci *mijlocul* pe care natura l-a pus între oameni pentru a le face viața mai ușoară de agonisit prin întovărășirea lor la tot felul de trebi și de întreprinderi, așa că în luptă cu natura, ei să iasă biruitori și să-și făurească soarta pe stăpânirea puterilor ei.

Care este deci adevăratul rost al vieții naționale? Este întărirea vieții omenesti în toate direcțiile: în artă, literatură, filozofie, în deprinderi și moravuri proprii fiecărui grup omenesc, și în sfârșit în dezvoltarea puterilor producătoare materiale, care trebuie să slujească la realizarea tuturor celorlalte ținte.

Pentru ca un popor să poată dezvoltă o viață națională, e de nevoie ca el să se poată apăra de celelalte neamuri, cari îl concurează în lupta pentru trai.

Concurența aceasta poate uneori conduce la dușmănie internațională, căci fiecare popor, ca fiecare individ, tinde, pentru a-și asigura viața, a se lăși pe seama celorlalți, și cu cât un popor este mai mare și mai puternic, cu atâta tendința de a abuză de superioritatea lui va fi mai rostită. Istoria întrecăgă înfățișează lupte între popoare pentru stăpânirea unora asupra altora, și straturile cari au constituit popoarele nu sunt decât suprapuneri adeseori silnice a unui neam de oameni asupra celuilalt.

Va fi deci de nevoie pentru apărarea popoarelor de copleșiri străine ca ele să fie înarmate pentru a putea respinge cu puterea silnicile îndreptate în contra lor, Visul unei păci universale este neîndreptățit, și nici nu știm dacă ar fi de dorit, căci ar aruncă popoarele, odată cu siguranța traiului, în lăncezeală și amorțală, care le-ar coprinde în curând și corpul și sufletul. Antimilitarismul este o iscodire a socializmului, care vrea să înlătore armatele, păzitoarele nu numai a hotarelor țarilor, ci și a rânduelii lor lăuntrice. Noi credem că vor mai fi războaie în omenire și chiar, dacă nu vor mai fi, este bine ca puțința lor să nu fie exclusă din calculul faptelor viitoare.

Viața națională a unui popor nu este însă expusă numai acestei primejdii din afară. Atacul acestei vieți se poate da și prin lăuntru lui, când neamuri străine se introduc în organismul lui și substitue concurenței exterioare dela popor la popor, cea interioară între

elementele străine și cele băstinașe. Starea civilizației în care au ajuns popoarele conducătoare din omenire, nu mai învoește însă închiderea granițelor pentru elementele streine. Nici zidul chinezesc nu mai poate garanta stăpânirea exclusivă a poporului asupra bunurilor sale, nici față cu streinii pătrunși în țară nu mai poate aplica principiul roman: *Adversus hostem aeterna auctoritas*. Se poate întâmpla ca elementele pătrunse din afară în organismul unui popor să-i fie superioare în voință, spirit de întreprindere, putere de muncă, priceperea treburilor și cunoștinții, în cât să devină pentru concurența internă niște elemente primejdioase.

Ce este de făcut pentru a apăra elementul național de acești rivali pe tărâmul luptei economice? Fără îndoială că primul mijloc ar fi de a se face legi ocrotitoare pentru băstinașii pământului, și fiindcă gândul meu, când pun aceste principii obștești, este frământat tocmai de pericolul în care se află România din țara noastră, vreau să aplic imediat teoria la acest exemplu, care ne interesează atât de mult pe toți.

Românii au și recurs, mai mult decât orice alt popor, la acest mijloc de a adăugi puterea de rezistență a neamului lor contra concurenței străinilor din țara lor prin pavăza normelor obștești de conducere a vieții. Nici un alt popor din Europa și nici din alte părți ale lumii nu are o dispoziție ca aceea conținută în art. 7. din Constituția noastră, care împiedică pe străini de a cumpăra imobile rurale. La nici un alt popor nu vom găsi dispoziția prohibitivă privitoare la ținerea de crâșme prin sate de către streini. Nici un alt popor nu va împiedica pe streini de a înainta în ranguri militare, dacă i-ar obliga să servească în armată. Nu știm dacă în alte țări se împiedică streinii de a vinde obiecte monopolizate; dacă copiii lor sunt supuși în școli la taxe mai urcate decât naționali. Și desigur nicăeri naturalizarea străinilor nu conține niște dispoziții așa de greu de îndeplinit, ca în România.

Asemenea legi însă, pot fi bune pentru câtva timp, spre a pune poporul, inferior prin viața lui de până acuma, în puțință de a lupta cu elemente mai puternice introduse în sânul lui.

Este însă neapărat ca, sub această ocrotire, să se ia măsurile cele mai serioase și cele mai grabnice pentru a se întări puterile productive ale poporului apărat, așa ca să-l punem în puțință de a se menține el singur în concurență cu străinii și după ce acele legi ocrotitoare, vor fi înlăturate; căci înțelege oricine că ele nu pot fi menținute la nesfârșit, din cauza presiunii statelor străine, cari neavând față cu străinii asemenea legi de apărare, primesc cu greu ca ele să fie aplicate într-o țară din concertul civilizației față cu supușii lor. Și este de dorit ca pentru onoarea și demnitatea țării noastre, suprimarea acestor legi să fie o urmare a propriei noastre hotărâri și nu aceea a unei impunerii din afară.

Asemenea legi însă apărătoare la început, dela o vreme sunt eludate sau înconjurate, încât ocrotirea lor e mai mult aparente decât reală. Așa art. 7 este neconținut lăsat la o parte, la moștenitorii străini ai unei Române înstrăinate prin căsătorie. Societățile de asigurări dobândesc mereu imobile cu toate că ele sunt

străine prin capitalul și elementele lor conducătoare și că numai firma le este românească; apoi câți străini nu sunt proprietari de imobile, rurale, sub nume împrumutate de Români! Se fac greutăți la primirea elevilor evrei în licee; dar acei ce pătrund sunt mai totdeauna fruntași prin sârguința și destoinicia lor. S'au scos Evreii din traficul cămătoresc prin instituturile noastre *create de stat*; căci cele datorite inițiativii private jefuesc lumea mai rău decât cămătarii dispăruți (15—18% pe an 9% pe primă ipotecă). Dar scoțându-se Evreii din cămătării, ei s'au dus la arendarea moșiilor, așa că astăzi, mai ales în Moldova, o mare parte din moșii sunt ținute în arendă de Evrei, iar arendașii români au dispărut. Pentru ce? pentru că Evreii au urcat foarte mult prețul moșiilor și mulțumindu-se cu puțin câștig și trăind cu mari economii au răpus cu concurența pe arendașii români, cari au căutat scăpare la funcțiile statului sau au devenit slugi la Evrei. Mințile înflăcărare sunt gata a învinovăți pe proprietari de lipsă de patriotism, fiindcă au preferat a-și da moșiile la Evrei mai scump, decât a pierde ceva și a le da la arendași români. Dar ce soi de idei își fac oare asemenea cugetători despre patriotism? Cred ei oare că patriotismul trebuie să fie o vecinică jertfire? *Patriotismul este sănătos atunci când consună cu interesul individual.* Ne iubim țara fiindcă în ea putem trăi mai bine și mai ușor; clasa conducătoare își iubește țara pentru că în ea poate dobândi posturi, poate să-și pue copiii în școli; pentru că aici poate pleda în limba ei și judecătorii pot judeca în același idiom. *Pentru că țara ne sprijină existența de aceea o iubim,* și când nu reușește atunci emigrăm. Este totdeauna o grea încercare de a pune să lupte patriotismul cu interesul individual, și a se imputa proprietarilor că au preferat pe Evreii cari le dădeau mai mult pe moșii Românilor cari le dădeau mai puțin. Este același lucru ca și când am taxa de nepatrioți pe Germanii cari se expatriază pentru a-și asigura zilnică existența. *Primum vivere, deinde philosophari* s'ar putea spune și *Primum vivere deinde patriam amare.* Că sunt spirite superioare care sunt în stare să-și dea averea și chiar viața pentru patria lor, cine o va putea tăgădui? dar acestea sunt excepții de tot rari și nu comunul muritorilor. Se face mare caz de patriotismul soldaților care își dau viața pentru apărarea patriei. Dacă s'ar băga de seamă că așa numita jertfire este o urmare a organizării armatei și a nevoei de a-și vinde viața cât de scump în cumpăna luptei, s'ar scădea mult din această virtute. Cine va tăgădui că este cel mai mare pericol de a se lăsa economia țării, izvorul de unde iese bogăția, în mână străină și că din acest punct de vedere arendașii vor înlătura o primejdie națională. Dar tot primejdie națională e și datoria publică, care este *toată* în mâinile străinilor, și fabricile de zahăr, de țesături, de sticlării, de turnătorii și toate celelalte care sunt conduse și ca minte și ca muncă tehnică tot numai de străini, rămânând Românilor numai salahoria. Tot un pericol național sunt și exploatarea petroliferă *toate* în mâinile străinilor; apoi scrisorile noastre de credit fonciar rural și urban au adus înstrăinarea eventuală a

averei imobile, care stă tot la dispoziția străinilor; încât ce rămâne Românilui în mult iubita lui țară, decât conducerea ei politică în cel mai larg înțeles al cuvântului și munca ei cea brută, pentru ocrotirea și realizarea intereselor străine! Iată unde e pericolul cel mare, unde trebuie pus umărul pentru a scoate țara noastră din hangarul în care a aruncat-o din nenorocire o dezvoltare fatală și necesară, ca tot ce se petrece pe scoarța acestui pământ.

Trebuesc schimbate instituțiile noastre, trebuie schimbata educația noastră, trebuie schimbata întreaga direcție împătimită mișcării noastre.

Iată ce trebuie făcut iar nu tot cerut legi pentru Români, ca să-i apere de concurența oamenilor mai destoinici ca ei, și prin cari se deprind a aștepta dela stat pe deoparte prin *posturi* asigurarea existenței, pe de alta prin *legi* dreptul la lene, la nepăsare și la răsipă.

Iată în ce se pare a constă adevăratul naționalism.

A. D. XENOPOL.

BULGARI ȘI DOBROGEA

Intr'un manual de școală ce se întrebuintează în gimnaziile bulgărești: *Crestomație pentru clasa I secundară* de Iwan Peeff (aprobata de Ministerul Instrucțiunii Publice bulgar) pp. 138-140) găsim următorul capitol asupra Dobrogei românești, pe care îl traducem în întregime pentru ca lumea dela noi să vadă cu ce sentimente privesc bulgarii din Bulgaria politica noastră față de compatrioții lor din Dobrogea.

I

«Dobrogea, acel colț de țară, care se întinde dealungul Dunărei dela Silistra în jos până la Marea Neagră, în vremea veche făcea parte din imperiul bulgar

După războiul de eliberare ruso-turc ea s'a despărțit în două părți: o parte ni s'a lăsat nouă și se chiamă Dobrogea bulgărească, iar cealaltă s'a dat Românilor și se numește Dobrogea românească.

Oare există altă țară, unde populațiunea să fie așa de simplă ca în Dobrogea Românească? Pentru moment se întâmpină acolo și Români, și Bulgari, și Tătari, și Ruși, și Turci, și Nemți, și Greci, și Armeni, și Evrei, și Găgăuzi, și Țigani, și Italieni, și Arabi, și de orice credinți și națiuni poftesți. Intreaga populațiune de acolo se urcă la aproape 200 mii și mai mult de locuitori. Mai nainte populațiunea Dobrogei a fost mai mult bulgărească, dar acuma cei mai mulți sunt Români, și după dânșii la număr vin Bulgarii, Tătarii etc.

Asparuh cu oarda lui mai întâi a pătruns în Dobrogea, și Bulgarii întâi acolo s'au sălășluit.

În vremea turcească mulți Bulgari din alte părți ale Bulgariei s'au strămutat în Dobrogea, ca fiind mai aproape de graniță. Toți bulgarii din Dobrogea Românească se urcă azi la aproape 40—50 mii de suflete. În orașe ei se ocupă de căpetenie cu comerțul și sunt cei mai avuți. Cei mai mulți bulgari se întâmpină în orașele Tulcea, Babadag, Constanța și Măcin. Sătenii bulgari la cari s'a conservat mult mai mult bulgărismul de cât în orașe, se ocupă de căpetenie cu a-

gricoltura și viticultura. Cele mai însemnate sate bulgărești în Dobrogea românească sunt; Enichiai, Fricatei, Hadjilar, Bașcoi, Armutli, Satunovo, Comenica, Cavgadji, Ceamurlilele de sus și jos etc. În genere și în orașe și în sate bulgarii sunt oamenii cei mai avuți.

II.

«Un ce e rău în Dobrogea românească: acolo nu toți locuitorii au aceleași drepturi, măcar că sunt contribuabilii unuia și aceluiași stat. Români se uită foarte rău la bulgari, cari sunt mai avuți de cât dânșii; ei îi socotesc de streini în țara lor. Bulgarii iarăși îi urăsc pe Români și cată la dânșii ca la niște domni impuși. Populațiunii nu i se permite să-și aleagă primari, ci-i numește guvernul. Până și pe notarii din comune tot guvernul îi numește. Nu se află acolo în nici un sat bulgăresc primar bulgar măcar de ar fi întreg satul curat bulgăresc. Acolo poporul n'are dreptul să-și aleagă reprezentanți naționali. Guvernul român consideră Dobrogea ca pe o țară cucerită. Intre popor și funcționari nu-i iubire și legătură. Acolo școlile primare sunt o raritate. Guvernul nu numai că se îngrijește puțin pentru deschiderea și întreținerea lor, dar pune și piedici bulgarilor când vor să deschidă și să întrețină școli particulare pentru copiii lor. Abia cu mare trudă au putut bulgarii să întrețină atari școli particulare numai în Tulcea, Constanța și Babadag.

Și în afacerile bisericesti bulgarii întâmpină mari dificultăți din partea guvernului român. În satele bulgărești chiar preotul trebuie să fie român, iar nu bulgar! În biserică citirea toată se face în limba română. Pentru moment numai în Tulcea și Constanța e voe să se citească în limba slavonească.

De câțiva ani încoace, bulgarii în Dobrogea românească se deșteaptă din ce în ce mai mult și cer să li se dea și lor drepturi ca și contribuabilor români. Se poate că într'o zi guvernul român va fi silit să audă glasul nedreptățiților săi contribuabili bulgari».

* * *

BIBLIOGRAFIE

In *Deutsche Literaturzeitung* de sub direcția d-lui Dr. P. Hinneberg, No. dela 24 Oct. 1908, a apărut o recenzie asupra serierii d-lui A. D. Xenopol, *La Théorie de l'histoire*. Recenzia este scrisă de A. Grotenfeld, și se termină cu cuvintele: *cartea în total are foarte multe merite și lumea științifică trebuie să fie recunoscătoare autorului.*

Revista ideei. 1908 No. LXXVI, 6.

Biblioteca populară, Petre Armencea din Brăila. Istoric. Statute. Repertoriu 1908.

LUDOVIC LEIST. *Le français parlé, recueil de conversations françaises-roumaines*. Bucarest. Minerva 1908.

TH. CORNEL. *Mentalia*, București 1908.

Ramuri, revistă literară bilunară. Craiova, 15 Oct. 1908.

Indrumarea, politică, literatură, știință, Oct. 1908. Iași.

Viața nouă, director O. Densușianu. București, 15 Oct. 1908.

DESPRE CHARACTER

Caracterul, în vechia psihologie, era o entitate în care se grămădeau însușirile cele mai contradictorii, fiindcă de fapt, nefiind o metodă sigură de cercetare, aceste însușiri erau alese la întâmplare, pentru a da o descriere în conformitate cu cerințele sistemelor de filosofie. Caracterul consistă când în totalitatea, când în o parte a dispozițiilor sufletești; când în dispozițiile sufletești de orice natură, când în o anumite specie de dispozițiuni sufletești; când era un fond latent și neschimbat din care decurgeau faptele voluntare în chip logic, când era o modalitate a voinței, care se schimbă după schimbările voinței; când era eșit din experiența ancestrală, când era din experiența vieții individului, etc, după cum cerea sistemul filosofic al timpului dela care se împrumută ipoteza fundamentală. Psihologia nouă, eliminând ipotezele filosofice, este obligată, ca prin metodele sale proprii, să dea o cunoștință exactă despre procesul formării caracterului, fiindcă în acest proces se găsesc momentele esențiale cari vor fi apoi rezumate în definițiunea caracterului. Psihologia cea nouă nu poate descrie caracterul decât arătându-l în acelaș timp cum se formează. Și iată în ce consistă acest proces de formare. Mișcările corpului nostru sunt cauzele, nu numai a efectelor cari se împrăstie în lumea materială externă, ci și a unor efecte cari se resfrâng asupra sufletului nostru: adică asupra sistemului nostru nervos central; mișcările au efecte centrifugale și centripetale. Acestea din urmă formează imaginile de mișcare, sau kinestesece cari devin veriga indispensabilă în lanțul mecanismului voluntar. Orice mișcare nouă nu se execută decât prin mijlocirea imaginii de mișcare formată din impresiunile lăsate de vechile mișcări executate de corp; întocmai, de altfel cum orișice imagine vizuală nouă a obiectelor, ce stă înaintea ochilor nu se formează decât prin mijlocirea imaginilor ce se găsesc în centrul nostru nervos de pe urma obiectelor văzute anterior. Mișcarea cea nouă poate fi provocată de o senzațiune sau de un gând nou, dar ea nu se execută decât dacă senzația, sau gândul nou, găsesc în centrul de asociațiune o imagine kinestestică corespunzătoare, sau mai multe imagini kinestesece elementare, din care se poate compune imaginea necesară; trecerea directă dela senzație sau gând la mișcare este cu neputință. Intre imaginile de mișcare, cari fac posibil mecanismul voluntar, un loc însemnat îl ocupă imaginile formate din mișcările întregului nostru corp, imaginile kinestesece despre întreaga persoană. Acestea sunt indispensabile în actele de voință mai complexe, în actele așa numite manifestări ale caracterului. Imaginile kinestesece ale persoanei se contopesc treptat și să pot reduce chiar la una singură, care joacă apoi rolul fundamental în constituirea caracterului cuiva. Caracterul unui om se contopește de fapt cu imaginea kinestestică a persoanei pe care acest om a obținut-o din

faptele sale anterioare. Fiecare om urmează linia de conduită pe care o indică această imagine. Omul cult, ea și omul incult, își au logica faptelor strict determinată de imaginea persoanei lor kinestesece. Fiecare își inventează și își selectează motivele raționale de activitate, după cum acestea se potrivesc sau nu acestei imagini.

Vor Jedem steht ein Bild des, was er werden soll;
Solange er das nicht ist, ist nicht sein Friede voll.

(Rückert, *Angereichte Perlen*)

Această imagine kinestestică formată din mișcările corpului nostru este o imagine care, deși determină activitatea noastră viitoare, totuși, de regulă, ea nu ocupă forul conștiinței noastre; ea rămâne sub pragul conștiinței luminoase, și din această cauză este travestită de mentalitatea noastră în toate chipurile. Omul incult o înlocuiește adese ori cu o imagine de natură vizuală. «Haina face pe călugăr», «Omul se judecă după haină», «Vrednicia se cunoaște după port», «Ori vorbește cum ți-e portul, ori te poartă cum ți-e vorba», etc., sunt maxime populare în care se rezumă încrederea de a vedea între faptele și înfățișarea vizuală a persoanei o potrivire completă. Sunt mulți chiar, cari așteaptă dela schimbarea înbrăcăminte și o schimbare în fapte. Intre aceștia, în prima linie, toți partizanii portului de uniformă la preoți, la militari, la magistrați, la avocați, etc. «Cinsteste-ți haina», adică fi consequent normei de conduită, ce ar trebui să fie în potrivire cu haina! Negreșit, este și portul hainei de un oare care ajutor pentru susținerea unei norme de conduită; dar de un ajutor slab, foarte slab. Înțelepciunea populară, fără să-și dea seama de contradicție, revine de altfel prin alte maxime, la o teorie mai conformă adevărului. «Haina nu face pe călugăr». «Lupul își schimbă părul, dar nu și năravul». «Nu te uita la haină», zice mai des proverbul. Apoi cu indicațiuni și mai precise încotro trebuie căutat adevărul, tot proverbul zice: «După lucru se cunoaște meșterul». «En forgeant on devient forgeron.» »Meșterul se cunoaște la lucru». «Fapta bună nu moare». «După fapte se cunoaște omul», etc.

Travestirea imaginii kinestesece se continuă și în conștiința omului cult. Acesta o înlocuiește cu figuri create de artă, de istorie, sau de morală. Fiecare se crede că are caracterul, care corespunde imaginii pe care raționamentul o consideră simpatică, sau cu prestigiu. Unul se crede blând, altul curajos, altul drept, altul generos etc., după cum este și figura eroului favorit. Cu câteva maxime alese din morală timpului, omul cult se ajută apoi pentru a-și complectă și mai bine iluzia despre sine. Dar în cursul vieții vin din nenorocire și ocaziile în cari iluzia se sfâșie și dispare. Acel ce se credea blând ca Isus, constată că într'un anumit moment al vieții, într'un moment decisiv, a avut o mișcare crudă și rea! Cum a fost aceasta cu puțință? Acel ce se ținea curajos ca un Cesar, într'o clipă surprins de evenimente, a fost mai fricos ca un iepure! Cum a fost și acesta cu puțință? Și tot astfel se întâmplă și cu cei drepti, și cu cei generosi, etc. De unde aceste contradicții sguduitoare se întreabă acci în cauză? «Pare că nu mai mă cunosc»; «pare că sunt altul»; «cum se poate să fi fost așa!»; «am fost târât de împrăjurări»;

«am fost târât de patimi»; «mi-am pierdut mințile»: constată și se scuză acei ce se pun prin fapte în contradicție cu imagina ce și-o făcuseră despre ei înșile. Dar adevărul este și mai tragic pentru aceștia. În acele clipe de contradicție nu pare numai, ci s'a descoperit în adevăr fondul caracterului lor real, acela care în restul timpului a fost acoperit de imagina înșelătoare a cunoștinței. În aceste momente decisive imagina kinestetică reală a reușit să alunge iluzia din conștiință. Sunt și cazuri contrarii, din norocire; când fondul ascuns al caracterului este mai bun decât imagina pe care și-o făcuse conștiința despre el. Un oare care trece în ochii tuturor și în ochii săi chiar, drept un om fără inițiativă, dar în momentul hotărâtor se miră el singur cum a fost de curajos și de gata să înfrunte pericolul; un altul făcând paradă de egoism, și la cea dintâi ocazie, când vede pe cineva căzând în apă, se aruncă fără să judece după dânsul pentru a-l salva cu riscul vieții sale; un altul, plecat cu hotărârea să comită un rău în contra unui rival, în momentul decisiv șovăește și ocolește strada în care acesta stă; un altul cu convingeri teoretice [diametral opuse ordinii sociale, când desordinea socială se produce în adevăr, este cel dintâi înrolat în rândul celor ce vor să o potoiească; un altul, în sfârșit, fără a avea vre-o pregătire specială, și fără ca să-l bănuiască nimeni la cea dintâi cunoștință ce face cu o ocupațiune nouă cu arta, bunioară, se trezește cu entuziasm și este răpit dela vechile sale ocupațiuni, pentru a urma noii sale vocațiuni, etc., și așa în multe alte cazuri. A fost, în toate aceste cazuri, îngerul cel bun acela, care a determinat fapta bună în ciuda imaginii din conștiință, și a fost în cele precedente, demonul cel rău? Nu de sigur. Atât fapta bună cât și fapta rea sunt isvorite din fondul însăși al caracterului și ele sunt pentru conștiința celui în cauză, ca fulgerele care vin și luminează până în adâncul unui abis.

Din faptul acestei travestiri obișnuite în care se găsește fondul real al caracterului omenesc rezultă pentru viața noastră practică câteva învățăminte importante. Primul este: nu-ți face iluzie că cunoști caracterul semenului tău, pe cât timp n'ai avut ocazie să-l vezi trecând prin momente hotărâtoare ale vieții. Din înfățișarea cum se arată omul de toate zilele, în mijlocul conveniențelor făurite de cultura timpului, nici nu bănuiești măcar cum este caracterul lui real. Cele mai afectoase maniere se pot împrumuta de bun și de rău cu aceeași ușurință cu care se împrumută și o îmbrăcăminte. Un surâs amabil este un garant, în același grad de nesigur pentru bunătatea de suflet a cuivă, cum este și bunătatea mânușilor pe care acesta le poartă. Politeța cu deosebire, este o haină de vizită, și nici de cum o expresiune a sufletului. Acest adevăr îl cunosc prea bine popoarele cu o cultură veche. Japonezii își fac o datorie din politeța de a avea surâsul pe buze. Europenii sunt pe cale să-i urmeze.

Al doilea învățământ practic se referă la cunoașterea de sine. Tot așa de greu ajungem la cunoștința caracterului nostru propriu, cum ajungem la cunoștința caracterului de aproapele nostru. Imagina formată din mișcărilor anterioare ale corpului, aceea care constituie fondul caracterului, nu se aduce după voie în lumina

conștiinței, pentru a fi observată și analizată. Elementele acestei imagini sunt în mare parte inconștiente, și din această cauză unitatea care le împreună nu se poate examina în întregime prin introspecțiune internă. Această imagină ni se desvăluie nouă numai din manifestările sale, și anume din manifestările care au loc în clipele hotărâtoare ale vieții. Intocmai cum cunoaștem un fenomen ce se desfășură în lumea externă, cu aceleași mijloace ajungem să ne cunoaștem și mecanismul caracterului nostru. Nu introspectiv, ci prin experiența vieții ne descoperim noi pe noi înșine ce suntem. Aceia cari n'au capacitatea să-și observe și să-și înțeleagă experiența proprie nu ajung să se cunoască chiar de loc; ei trăiesc cu iluzia pe care le-o dă imagina împrumutată din mediul culturii timpului.

Cu acest învățământ se leagă și un al treilea relativ la educațiunea caracterului. Pedagogii contemporani au o predilecție pentru educația caracterului; ei o consideră astăzi aproape ca primul punct din programul educației în genere. «Să cultivăm inima copilului mai mult decât mintea lui», «să cultivăm caracterul înaintea inteligenței», «să pregătim oameni de fapte bune și nu atât de vorbe bune», «să nu uităm că instrucțiunea, cea mai superioară chiar, este un mijloc pe care îl punem la dispoziția caracterului, și după cum acesta este format se va face o bună sau o rea folosință de instrucție»; «decepțiunea produsă pe alocuri de școala modernă se datorează faptului că s'a insistat prea mult în școală asupra formării inteligenței și s'a neglijat formarea caracterului etc., acestea, și multe alte afirmări ca acestea, sunt ca o monedă curentă în toate discuțiile pedagogice ale timpului nostru. Toți pedagogii sunt de acord a pune preț pe valoarea caracterului în viața de mai târziu a elevului. Dar pedagogii nu se pot înțelege asupra modului cum trebuie procedat pentru a ajunge la formarea caracterului. Cei mai mulți, deși își dau seama de importanța pe care o au imaginile kinestetice în mecanismul voinței în genere și prin urmare și în manifestarea caracterului, totuși stau la îndoială să facă din cultivarea acestor imagini baza caracterului și străduințelor lor pedagogice. Dela aceasta îi opresc mai ales două motive. Unul este nesiguranța cunoștințelor psihologice despre imaginile kinestetice. Pedagogii nu găsesc înaintea lor o teorie bine lămurită, care să le lumineze calea; ci din potrivă, ei se găsesc înaintea unei controverse pe care psihologii însăși caută d'abiă acum să o rezolve. Acest motiv însă devine din ce în ce mai slab cu cât se ridică știința pedagogiei. Pedagogia viitorului va fi, probabil, judecând după curentele ei de astăzi, nu numai arta educațiunii ci și știința educațiunii; în consecință pedagogul de mâine nu va aștepta pe de-a gata adevărurile psihologice, ci va fi alături de psihologi în descoperirea lor. Acest motiv poate fi așa dar trecut cu vederea. Rămâne cel de-al doilea, următorul, care este cu deosebire de natură să fie ascultat de pedagogul de mâine, cum este și de cel de astăzi. Imagina kinestetică din mecanismul voluntari am zis că este lipsită de calitatea de a putea fi adusă după voie în cercul luminos al conștiinței, ci ea se desvăluie intermitent și numai în momente hotărâtoare, atât pentru cel din afară, cât și pentru individul însăși

căruia ea aparține: aci stă toată dificultatea. Pedagogul este ținut să dea educația în anumite limite; în limitele pe cari le impune organizația școlii; și potrivit acestor limite el se găsește într-o situațiune, din care nu numai nu poate influența asupra formării imaginilor kinestessice ale copilului, dar nici nu poate măcar să le cunoască pe acestea cu exactitate. Timpul școlii ocupă numai o parte din viața elevului, și în regulă generală numai partea în care activitatea acestuia este constrânsă, adică artificială. Mișcările spontane ale personalității copilului, atitudinea, înclinațiunile lui profunde etc., toate acestea scapă de obicei privirilor pedagogului. Un elev rânduit și conștiincios în lucrările ce le face în orele de școală, dă aparența unui caracter tenace pentru mai târziu, și pedagogul îl notează în consecință; dar pedagogul nu vede că acelaș elev în orele libere, care sunt și cele mai numeroase, este lipsit cu totul de inițiativă. Pedagogul are în vedere rânduiala și sârguința elevului din timpul activității sale artificiale; el nu vede până în adâncul sufletului elevului său. El se mulțumește cu cece vede în viața convențională școlară, atunci când lucrările și manifestările elevului său sunt în mare parte selectate și determinate de ordinea cerută de organizarea școlii. Pentru a fi în măsură să privească până în adâncul sufletului elevului său, pedagogul ar trebui mai întâi să aibă posibilitatea a urmări pe elev și în activitatea sa extra-școlară, acolo unde sufletul acestuia se dăzvăluie mai complet; să poată observa atitudinea și mișcările persoanei elevului în momente hotărâtoare; să se convingă dacă elevul notat în școală cu nota cea mai bună la conduită, este, de regulă, tocmai elevul care are și mișcarea cea mai bună într'un caz de grea cumpănă; cu un cuvânt, pedagogul ar trebui să lărgească organizația școlii sale până a o confundă cu însăși școala vieții! Dar aci stă tocmai greutatea. Pentru studiarea și cultivarea caracterului în aceste condițiuni, ar trebui atunci de fiecare elev câte un pedagog. Este această cu putință? Numai într'un caz și anume, când pedagogul școlii ar găsi în fiecare părinte de elev, un înlocuitor al său pentru activitatea extra-școlară. Dar un așa caz este pentru timpurile noastre un desiderat puțin realizabil! Părinții elevilor din timpul nostru n'au timpul necesar pentru o asemenea ocupațiune; sau, când îl au, ei nu văd, sau nu vor să vadă mișcările copiilor lor așa cum sunt ele, ci așa cum vanitatea lor de părinte le face să fie: ei se cred datori să spună numai bine de progenitura lor.

Acum înțelegem pentru ce pedagogii de astăzi nu stăruiesc să facă educațiune caracterului pe baza pe care le-o indică teoria imaginilor kinestessice. Aceste imagini nu ocupă forul conștiinței elevului; și prin urmare asupra lor elevul nu poate fi întrebant: întâmplările vieții le desvăluie accidental. Cum întâmplările vieții însă, în organizarea școlii de astăzi, depășesc câmpul de observațiune al pedagogului, cunoștința imaginilor kinestessice rămâne neprecisă și prin urmare nu poate servi ca bază pentru educațiunea caracterului. Pedagogul, în lipsa acestei cunoștințe, se mulțumește să întărească prin sfaturi și prin exemplificări luate din cultura timpului vre-o imagină de natură rațională. Aceasta se rechemă după voce în cunoștința elevului, și asupra ei

se poate discuta în orele de morală. «Ați văzut cum făptuește un om de caracter, așa să faceți și voi elevi în viață»: încheieă pedagogul. Consecințele practice ale acestei educațiuni le știm cu toții; pedagogii în primul rând. Dacă se vorbește cu atâta insistență de educația caracterului, aceasta este o probă că educația caracterului, se face încă prea puțin până acum! În această privință, pedagogii nici nu-și ascund pesimismul. Ei se așteaptă ca și cele mai sigure promisiuni date în timpul școlii, să fie uitate mai în urmă în cursul vieții. ...

Ce este atunci de făcut? Cum să ajungem a pune la baza educațiunii caracterului cunoștința imaginilor kinestessice, prin ajutorul cărora să ne dirijem apoi și influența noastră asupra sufletului elevului? Un singur răspuns la aceste întrebări. Dacă nu putem să întindem organizația școlii asupra vieții reale și întregi a elevului, atunci să introducem viața reală și întregă a elevului în organizația școlii, adică, să dăm elevului chiar în școală posibilitatea ca să se desvăluie până în adâncul sufletului lui; să fie el chiar sub privigherea educatorului omul întreg, așa cum va fi mai târziu. În vederea acestui scop să considerăm copilul ca fiindă activă, nu receptivă, să schimbăm cu desăvârșire atitudinea noastră pedagogică față de el. Elevul să învețe nu privind cu ochii la aceeace facem noi, ci să învețe din efectele faptelor sale însăși; să înceapă a se cunoaște chiar din școală ca fiindă întregă, socială, și nu ca o fiindă trunchiată potrivit unei vieți convenționale. Intocmai cum el învață a vorbi de mic, corectându-și și adaptându-și treptat imaginile de articulațiune la imaginile acustice verbale, tot așa să învețe în școală a-și adapta fapta la cunoștința teoretică. Să experimenteze el însuși în orele de școală toate cunoștințele pe cari le învață. Prin experiența lui proprie să cunoască legile fizice ale naturii externe, precum și legile sufletului. Prin lucru să ajungă a ști lucră. En forgeant on devient forgeron. Să iasă din școală cu deprinderi formate în tot genul de activitate, căci atunci va eși și om cu caracter format; caracterul se formează în acelaș timp cu adaptarea mișcărilor sale sub imagina kinestessică a întregului corp. Omul care poate ce vrea, nu acel ce vrea numai să poată, este omul de caracter. Elevul care din școală s'a deprins să asocieze mișcarea la cunoștință, acela și-a câștigat și mijlocul de a putea acece voește. El este omul pregătit anume pentru lupta vieții de astăzi.

În acelaș timp, cu această schimbare de atitudine pedagogică trebuie să schimbăm și principiile de care ne conducem în influențarea dezvoltării sufletești a elevului. Principiile ce erau în curs până acum se deduceau exclusiv din principiile dezvoltării funcțiunilor raționale, și în conformitate cu această dezvoltare, principiile deduse impuneau educatorului să imiteze cât mai de aproape raționamentul logic. Concluzia la raționamentul logic este derivată din premisele puse la început, prin urmare așa eră îndemnat să procedă și educatorul în cultivarea caracterului: efectele așteptate aveau să fie derivate din cauze asemănătoare lor. Doriă s. ex. educatorul să dezvolte în elev simțul de libertate, atunci eră dator chiar dela început să deprindă pe elev cu libertatea, luând deasupra lui orișice constrângere; do-

riă să dezvolte în elev altruismul, atunci el trebuie să deprindă pe elev chiar de mic cu fapte de altruism, etc.; cu un cuvânt, educatorul eră dator să păstreze ca normă supremă în opera sa de influențare principiul logic: *similia similibus*; efectele sunt în legătură cu cauzele asemănătoare lor.

Acest principiu nu se poate aplica la dezvoltarea imaginilor kinestezice, căci în aceste imagini intră și elemente inconștiente asupra cărora nu putem să întindem raționamentul logic. Pentru a mișca brațul avem nevoie de imagina de mișcare formată din mișcările anterioare ale brațului, dar în această imagină, de care avem nevoie, intră o mulțime de elemente inconștiente, și anume intră toate actele reflexe ale mușchilor brațului, elemente indispensabile și cari cu toate acestea nu intră niciodată în forul conștiinței și prin urmare nici în rețeaua raționamentului. Și tot așa în celelalte acte voluntare. La baza acestora sunt o mulțime, incalculabil de multe, acte reflexe inconștiente, fără de care actele voluntare n'ar fi cu putință, și care cu toate acestea niciodată n'au un rol în deliberațiunea și prevederea actului. Actele cari par absolut libere sunt condiționate de o mulțime de mișcări pasive și inconștiente; între cauza și efectul actului de voință, prin urmare nu este raportul de asemănare, care este între concluzie și premisa raționamentului logic.

* * *

Cum este alcătuit mecanismul voinței în genere, tot așa este alcătuit și mecanismul caracterului; prin urmare, și aci, asupra înlănțuirii dintre cauză și efect nu putem să extindem norma raționamentului logic. Un caracter liber, nu rezultă numai decât din eliberarea elevului de sub ori și ce constrângere, ci libertatea de caracter poate să vină în urma unei educațiuni, în care s'a aplicat constrângerea, întocmai cum un act liber de voință în genere, nu este posibil decât pe baza actelor reflexe și inconștiente. Intre dispozițiunile fundamentale ale caracterului și manifestările cari se exprimă în afară nu există asemănarea logică, care există între termeni raționamentului logic; caracterul cuprinde elemente mai variate și mai intim legate de personalitatea noastră, fizică și sufletească, de cum cuprinde rețeaua abstracțiunilor ce intră în raționamentul logic. Prin urmare, principiile, după cari se va conduce educatorul în formarea caracterului la elevul său, nu trebuie să fie cele deduse din dezvoltarea funcțiunilor raționale, ci trebuie să fie cele induse din observarea proprie: educatorul să lase la o parte principiile deductive sugerate de aiurea și să se încreadă exclusiv experienței sale. Experiența îi va spune dacă caracterul liber rezultă din deprinderile de libertate, ori din acele de constrângere, și nici decum principiile raționale. Cultura caracterului, ca și studiul caracterului, nu pot fi bazate decât pe metode experimentale. Iată ce, în definitiv, nu trebuie să uite niciodată educatorul.

C. RĂDULESCU-MOTRU

PEDAGOGIA

O VIZITĂ LA SEMINARUL PEDAGOGIC DIN JENA

De multe ori, după ce am vizitat o mare instituție științifică sau artistică străină, a cărei importanță culturală e evidentă și recunoscută, pe de o parte suntem mulțumiți de a fi cunoscut noi produse de valoare ale spiritului omenesc sau noi factori ai progresului culturalei, pe de altă parte simțim oarecare părere de rău că nu posedăm și noi o asemenea instituție sau, dacă o posedăm, că se găsește încă în stare primitivă.

Nu în aceeași stare sufletească părăsim seminarul pedagogic din Jena. Satisfacția ce ne produce vizitarea acestei instituții, departe de a fi diminuată de ideea unei lacune în organismul nostru cultural, e sporită de mândria de a posedă și noi seminar pedagogic universitar, care în scurt timp a făcut progrese mari. Cine compară școala noastră de azi cu cea de acum zece ani, își poate da seama de marele rol pedagogic al reformei școlare din 1898 și al seminarului. Iar, dacă privim în special progresul culturalei pedagogice a corpului didactic secundar, în acest timp, influența salutară a seminarului pedagogic ne apare cu mai multă claritate.

Sunt mulțumit că am putut spune d-lui Profesor *Rein*, directorul seminarului din Jena și decanul pedagogiei germane actuale, că principiile și tendințele curentului pedagogic ce conduce d-sa, cari au cucerit o lume întreagă, au răsbit până la noi și sunt un puternic stimulent al mișcării noastre pedagogice, iar seminarul, însuflețit de acele idei, a ținut piept scepticismului și a pus bazele culturalei didactice a profesorilor secundari.

Așa dar, calitățile superioare ale vechiului seminar din Jena nu ne deprimează, ci ne stimulează.

Localul seminarului se compune din trei clase pentru școala de aplicație, o sală de lectură, o bibliotecă, un muzeu școlar și o sală mare de curs, unde se țin lecțiuni de probă.

Clasele, cari ar putea cuprinde fiecare, fără multă greutate, 40—45 de elevi, nu adăpostesc decât câte 20 de elevi în 10 bănci.

E o măsură nu numai igienică, ci și pedagogică, întrucât profesorul poate cunoaște individualitatea fiecărui elev și se pot stabili raporturi de familiaritate, atât între elevi, cât și între aceștia și profesor. Or, de existența acestor raporturi și de cunoașterea exactă a individualităților depinde în primul rând posibilitatea educației caracterului. Profesorul nu caută să intimideze pe elevi în vederea disciplinei, nu e rău și răsunător față de ei, ci răbdător și bine voitor, chiar atunci când îi pedepsește. Iar elevii nu au frică, ci respect față de profesor și, în loc să-l urască, îl iubesc.

În timpul recreației el stă în mijlocul elevilor săi și privește, uneori ia parte la jocurile lor, iar după amiază — de câteva ori pe săptămână — lucrează cu ei în grădina școlară. Aci fiecare elev din ultima clasă are bucata lui de pământ, pe care o lucrează el însuși. Re-

colta e a lui: cine a muncit culege roadele muncii sale. Vom vedea mai departe ce servicii importante aduce grădina școlară instrucției și educației.

Biblioteca există dela 1886 și e subvenționată de stat. La această subvenție se adaugă diverse daruri din partea profesorilor universitari, editorilor și membrilor seminarului. O donație a muzeului școlar turingian (Thüringer Schulmuseum) a contribuit considerabil la îmbogățirea bibliotecii. Numărul volumelor e aproape 4500.

Muzeul școlar cuprinde diferite aparate, hărți, tablouri, etc., necesare învățământului.

În *sala de lectură* găsim, pe lângă o mulțime de broșuri, 48 de reviste din întreg domeniul pedagogiei: unele referitoare la învățământul elementar primar (Volksschule), altele la cel secundar, altele la școlile de adulți; unele având drept normă principiile școlii Herbartiene, altele noul curent de pedagogie socială, altele urmărind tendinți de reformă; unele de educație generală, altele de didactică; apoi reviste pentru educația femeii, pentru psihologia copiilor, pentru învățământul normal, etc. Tot aci găsim și enciclopediile pedagogice (Rein, Schmid, etc.).

* * *

Acum să vedem cam în ce mod se aplică în școala d-lui Rein metoda Herbartiană. Găsi-vom oare acel formalism sec, acea aplicare tipică — lipsită de viață — a treptelor formale, acea concentrație forțată și atâtea alte grozăvii cu cari ne sperie adversarii acestei metode? Nimic din toate acestea.

Din contra, viață, mișcare, veselie domnesc în spiritul copiilor tot timpul celor patru (8—12), une ori cinci (8—1) ore, cât durează învățământul zilnic. Aci greu s'ar putea gândi cineva la supra-oboșala spiritului, la surmenarea intelectuală. Și lucrul e explicabil: hrana sufletească ce se oferă elevilor, corespunde, atât cantitativ; cât și calitativ forței sufletești de care dispun și materialului apercipitiv pe care îl posedă. Alimentul intelectual e astfel preparat de profesor, încât până la finele orei a fost bine asimilat de cei 20 de elevi. Nu am observat nimic forțat în metoda profesorului, nimic care ar fi în contradicție cu starea sufletească a elevilor... și totuși se procedează după metoda Herbartiană. Iată, spre ex., ce se petrece într'o zi de învățământ în prima clasă elementară¹⁾. Profesorul povestește un basm — basmul e obiectul de concentrație în această clasă — fără însă ca elevii să aibă o atitudine pasivă în timpul povestirii. Ei își bat capul să găsească soluția convenită la diversele situații dificile în cari s'ar află eroii basmului. Eroul x întâmpină cutare piedică în calea lui; ce va face el pentru a o înlătura? Întreabă profesorul, iar elevii pun toate cunoștințele și toată puterea lor de judecată în joc, pentru a găsi cea mai bună deslegare.

Uneori, pentru mai multă claritate, o parte din elevi sunt puși să reprezinte vre-o scenă mai complicată a basmului. Fiecare dintre cei aleși își dă osteneala să înlătura cât mai bine eroul ce i-a fost indicat. Apoi

ei povestesc în comun basmul în chestiune, completându-se și rectificându-se reciproc.

Profesorul aplică toate mijloacele posibile, pentru ca imaginile provocate de poveste să devină clare și persistente în mintea copilului. E un fapt psihologic incontestabil, că un intelect care dela început a fost nutrit cu idei clare, va funcționa mai bine ca unul care conține numai imagini confuze.

Judecata clară și precisă nu e posibilă fără noțiuni clare, iar acestea presupun reprezentări clare.

Ora următoare se desenează, sau se modelează în *ton* (un fel de humă care se aseamănă cu ipsosul) o parte din acțiunea sau din eroii basmului. Astfel, ideile cari în prima oră au fost bine clarificate sunt transformate acum în fapte; elevul dă o întrupare imaginilor, realizează ceva, e activ. La elementul intelectual — ideea clară — și cel afectiv — interesul pentru poveste — se adaugă un act de voință. Spiritul elevului e, nu numai receptiv, ci și productiv. În modul acesta formăm oameni activi.

Provocând pe elevi să transforme anumite idei în fapte, să realizeze imaginile clare, să aplice principiile științifice — la aceasta ne servește foarte mult grădina școlară — le dăm o educație complectă, care nu are în vedere numai unele însușiri sufletești — elementele intelectuale sau cele afective, etc. — ci întreg spiritul. Aceasta e poate cea mai importantă consecință pedagogică ce putem trage din psihologia Herbartiană, care a învins teoria facultăților psihice.

De altfel reprezentarea plastică a acțiunii sau eroilor basmului e importantă și dintr'alt punct de vedere: sunt elevi, cari, deși posed imaginile destul de clar, nu se pot exprima bine prin cuvinte și atunci cel mai bun mijloc de a ne comunica imaginile și gradul lor de claritate e desenul sau modelatul.

D-l profesor Boehm mi-a arătat un asemenea elev, care, după ce basmul fusese povestit de profesor și mai mulți colegi și după ce se reprezentase în modul arătat mai sus o scenă a basmului, nu a fost în stare să reproducă aproape nimic din cele auzite. În ora următoare însă, a modelat foarte bine aceea ce nu putuse exprima prin cuvinte.

În legătură cu acelaș basm se fac într'altă oră exerciții de aritmetică. Numărul persoanelor, apariția sau dispariția uneia sau mai multor, întâlnirile lor, dau ocazie la adunări, scăderi, etc.

Așa, spre ex., eroii basmului povestit erau, deoparte 7 hoți, de alta 4 animale. La desen unii au ales pe cei 7 hoți, alții cele 4 animale, altul un animal, altul numai pe căpitanul hoților, un altul casa hoților, etc. La socoteală profesorul amintește elevilor masa la care mâncău hoții și întreabă câți hoți erau la masă în momentul când alături de căpitan s'a mai așezat unul. Un elev răspunde: doi. Deci $1 + 1 = 2$. Lângă cei doi se mai așează unul; câți sunt acum? Trei, Deci: $2 + 1 = 3$ ș. a. m. d

E foarte natural acest procedeu și cu toate acestea principiile pedagogiei Herbartiene au fost respectate. Ce poate deșteptă mai mult interes (principiu fundamental al didacticei Herbartiene) la copii de 7 ani, decât poveștile și unde putem găsi o concentrație mai nesilită, ca în exemplul citat unde lba. maternă (poveștile, în timpul

¹⁾ Școala de aplicație se compune din trei clase elementare: prima, a treia și a șasea. În Germania școala populară elementară (Volksschule) are opt clase.

povestirei se fac oarecari exerciții de pronunție, etc.) e pusă în legătură cu desenul sau modelatul și aritmetica?

Țin să menționez aci, că în școala d-lui Prof. Rein nu se începe cu scrisul și cititul, ca în celelalte școli. Cauza e, că începând cu aceste obiecte, pe de o parte distrugem, în loc să stimulăm, *interesul* copiilor pentru învățământ și prin aceasta îi înstrăinăm, dela început, de școală; pe de altă parte nu respectăm legea continuității educației și învățământului: școala, în cazul acesta, în loc să continue educația familiei, o stăvilește în mod brusc, impunând copilului greutatea pe care spiritul lui nu are încă forța de a le suporta. Să ne explicăm. Ce interes pot deștepta în sufletul unui copil de 6—8 ani—doritor de impresii sensibile, de contact cu lumea exterioară—niște semne abstracte, cum sunt literile și ce punte de trecere poate exista între activitatea sufletească a copilului, atunci când asculta poveștile părinților și le pune diverse chestiuni privitoare la obiectele și ființele din jurul lui, și efortarea pe care trebuie să o facă acum, pentru a cunoaște și reproduce acele semne, ce nu se găsesc în niciun raport direct cu experiența lui de până acum? Copilul trecut brusc într-o sferă de activitate ce nu-i convine, pierde din vioiciunea și curiozitatea atât de naturale vârstei lui și devine din ce în ce mai rezervat și mai indiferent.

Dacă însă respectăm continuitatea și ținem seamă de forța sufletească și terenul apperceptiv de care dispune elevul, dacă luăm ca punct de plecare al învățământului basmele și legendele, hrana cea mai potrivită pentru spiritul unor copii de 6—7 ani; atunci spiritul lor se agită, mintea și inima lor sunt cu totul supuse influențelor educative, hrana sufletească e asimilată, forța sporește; atunci ne e dat să vedem copii activi și vioși în tot timpul orelor de clasă, cum am văzut în școala de aci.

Un alt exemplu: o lecție de șt. fisico-naturale cu elevii mai mari (al șaselea an de școală). Aci profesorul are în vedere, pe de-o parte experiența dobândită de elev, independent de școală, adică din raportul lui direct cu lumea externă, pe de altă parte experiența pe care a dobândit-o în școală sub supravegherea și direcția profesorilor (Spre ex. în timpul lucrului în grădina școlară în timpul excursiunilor școlare, etc.) Profesorul vrea să le explice efectele frigului și brumei. Pentru a provoca interesul și în vederea intuiției, îi duce în grădina școlii, unde însărcinează pe câțiva elevi să se urce în pomi și să-i scuture, spre a vedea dacă vor cădea frunze și din care pom mai multe; apoi îl trimete pe fiecare la porțiunea de pământ lucrată de el, ca să observe ce transformări au suferit plantele sădite, din cauza frigului nopții. Le atrage atenția asupra brumei de pe case, asupra aburului care ese din gura lor când respiră, etc. După ce au petrecut un ceas în modul acesta în grădina, ora următoare revin în clasă, unde, în baza materialului adunat și aplicând treptele formale, profesorul împreună cu elevii construiesc principiile științifice.

Dar atari observații și experiențe în grădina nu au numai scopul special de a prepara terenul apperceptiv pentru ora următoare, ci și un scop de educație generală: educația simțurilor, dezvoltarea spiritului de observație,

obiceiul de a percepe clar asemănările și deosebirile dintre obiecte, etc.

Așa dar: intuiție, interes, trepte formale, etc., dar nimic forțat. Metoda a devenit pentru profesor o a doua natură. El nu e instrumentul metodei pedagogice, ci metoda e instrumentul de care se servește — în mod liber — spiritul lui, pentru a realiza anume scopuri educative. Cu drept cuvânt îmi spunea D-nul Prof. Rein, că un bun educator nu e sclavul metodei, ci o stăpânește.

Elevii sunt mulțumiți și veseli tot timpul cât stau în școală. «Sic finden ein lustiges Volk hier bei uns», îmi spunea un profesor. Imi voi aminti totdeauna cu plăcere de timpul petrecut în mijlocul acestui mic popor vesel și alături de conducătorii lui.

Jena, Octombrie, 1908.

GEORGE G. ANTONESCU
Docent universitar.

LITERATURA

DEZERTORII

Sergentul trece prin fața rândurilor de soldați bogdănind și trăsând.

— «Voi sunteți rezerviști?, voi sunteți soldați?! Ce înseamnă asta mă?, ce fel de ținută e asta?! am să vă trântesc pe toți la gherlă! Am să vă țin o sută de ani cu cățeaua în spinare! Cum stați în front mă?!, parcă ați fi niște șotorogi!».

Oamenii tac, muți, pe când rândurile se îndreaptă din ce în ce mai mult ca și când fiecare soldat ar fi animat de dorința de a eși mai bine. Sergentul se uită la noii veniți și văzând mutrele cam bătrâne ale rezerviștilor, mormăie înciudat:

— «Poftim, cu cine să te înțelegi! Ordinul spune să se concentreze leaturile din cursul celor 9 ani din urmă și ei vin ca și când s'ar fi chemat toate leaturile dela Adam încoace!»

— «Tu moșule», zice sergentul unui rezervist cu pieptul plin de decorații, «tu ce cauți aci?»

— «Am auzit că e ordin să ne prezentăm la corp, și am venit».

— «Ce să caute la corp un moșneag ca tine mă? Ce să faci? Nu ți-e destul că ai fost în război, că ai fost rănit pe câmpul de luptă?»

«Tu moșule ți-ai împlinit de mult datoria, acum ar trebui să stai acasă, nu să umbli haimara pe aci!»

— «Păi nu fac niciun rău domnule sergent, dacă mai viu și eu pe aci, că mi-am spus că poate o fi nevoie de un om mai mult!»

— «Nu e nevoie!» mormăie sergentul «și apoi chiar dacă ar fi nevoie, n'am avea noi destui tineri care să se prezinte în locul tău?. Dar am să raportez cazul domnului Căpitan și să vedem ce spune și dumnealui», adăogă sergentul cu glasul muiat, mișcat de cuvintele auzite. El se îndreaptă spre un alt rând de soldați.

— «Ei măi flăcăi» strigă sergentul, «dar voi ce leaturi sunteți?».

Soldații îi răspund pe un ton răstit, și sergentul le zice mulțumit :

— «Așa mă! așa să vorbiți și când o fi să vă vadă domnul Căpitan, ca să nu creadă că sunteți nemâncăți! Așa îmi place! Dar voi?» întrebă el din nou, oprindu-se în fața unor rezerviști, cari par mai bătrâni, «voi ce sunteți mă?!»

— «Noi suntem țărani, am venit ca să umplem golurile ce ar rămâne».

— «Păi ce căutați voi p'aci, că nu sunt chemați decât cei tineri clasele pe nouă ani în urmă».

— «Ce are a face, nu e nimic, am venit și noi ca să vedem că dacă o lipsi alții să fim noi în loc».

— Păi unde dracu o să mai încăpeți și voi mă, ce naiba a dat în voi?! nu vedeți că n'avem cu ce să îmbrăcăm pe cei tineri, pe cei din clasele chemate și să vă mai ținem și pe voi aci, ar trebui să vă vârîm la gherlă, ca să vă piară pofta să mai veniți când nu sunteți chemați.

* * *

În curtea cazărmei s'aud semnale. Căpitanul cheamă pe furier, cere câteva explicații, și după câțva timp, vine singur să se încredințeze de cele aflate.

— «Ei, unde sunt să-i văd și eu?»

— Iată-i domnule Căpitan, să trăiți, ei spun că au venit să umple golurile».

— «Bine, asta nu e nimic, nu e nici o crimă».

— Dar n'avem loc și pentru ei și, mai ales, nu sunt uniforme. Ce ne facem cu uniforme, că nu se ajung nici măcar pentru cei concentrați necum să se mai poată da și altora».

— «Nu e nimic, mai sunt arme și pentru ei, și apoi nu uniforma face pe soldat».

— «Uniforma nu face soldatul, dar atunci să trăiți, prin ce s'ar putea deosebi un civil de un militar?».

— «Prin disciplină».

— «Să trăiți, am înțeles! dar ce disciplină să se mai găsească la niște oameni bătrâni care n'au mai dat pe la corp de 15 ani?».

— «Dacă e foc și tragere de inimă, toate sunt ușoare sergent! Acum să vedem și pe ceilalți oameni, dar cei de colo ce sunt?».

— «N'am întrebat încă Domnule Căpitan, că am avut treabă cu ăștia. Dar sunt niște ăia cu mutre suspecte».

— «De ce sunt mutre suspecte?».

— «Fiindcă, să trăiți Domnule Căpitan, mi s'a spus că sunt unii printre ei, care nici nu știu bine românește».

— «Nu știu românește? nu se poate? Atunci sunt poate spioni. De ce nu te-ai interesat de ei, ai făcut foarte rău că nu i'ai luat la descusut. Să vedem noi acuma ce-i cu ei!».

Căpitanul urmat de sergent se îndreaptă în spre partea în care se află grupul arătat, și cum ajunge lângă cei suspecti, Căpitanul îi privește scrutător. După port, unii par a fi ruși, alții bulgari, alții ungureni, în sfârșit de toate naționalitățile, numai români nu par să fie.

Căpitanul îi întreabă pe rând:

— «Tu ce neam de om ești?»

— «Român să trăiți!» zice întrebatul, cu un accent bulgăresc.

— «Dar tu ce ești?»

— «Român, sunt român!» răspunde întrebatul, cu un accent unguresc.

— «Dar tu?»

— Român Domnule Căpitan!»

Acesta pare a fi rus după intonația moale a cuvintelor rostite.

— «Bine» zice Căpitanul, «renunț să întreb mai departe, căci vă văd după mutre că sunteți străini».

Deodată cei grupați aci strigă pe toate intonațiile:

— «Nu suntem străini, suntem români Domnule Căpitan!»

— «Nu sunteți străini, dar atunci de ce nu știți românește?»

— «Fiind-că» răspunde un bucovinean, «noi am plecat de mult din țară».

— «Ați plecat din țară de mult?»

— «Am fugit din țară» zice rusul.

— «Ați fugit?»

— «Da» strigă tot grupul «am fugit, Domnule Căpitan».

— «Curios lucru; dacă e adevărat, atunci de ce ați fugit?»

Toți tac.

— «Ei, spuneți măi oameni buni, de ce ați fugit?»

O nouă tăcere se face, dar unul din rânduri înaintează zicând simplu:

— «Eu nu cunosc pe ăștia și nu știu de ce au fugit, dar știu că eu am fugit din țară, fiind că am dezertat din armată».

— «Și noi am dezertat din armată» zic ceilalți într'un avânt. «Suntem niște dezertori, am dezertat!»

— «Ei și? acum ce căutați aci, vroiți să vă bag la închisoare, ce căutați aci?»

— «Să trăiți domnule Căpitan» zice unul din dezertori, «noi am venit, acum suntem aci; dacă e nevoie să fim pedeșiți apoi să fim, că e drept, dar am avea o rugă».

— «Ei ia să vedem, ce vroiți?»

— «Nu s'ar putea să facem pedeapsa după război?»

— «După ce? după război?!, după care război?!» exclamă Căpitanul.

— «Păi noi am auzit că o să fie acum război din pricina Turciei și d'aia am venit aci cu gândul ca să ajutăm și noi!»

— «Vroiți să mergeți în război?»

— «Păi d'aia am venit, și dacă tot trebuie să fim pedeșiți, am rugă să facem pedeapsa după război, ca să putem fi măcar aci de vre-un ajutor țarei, și după aceea fie ce-o fi, noi mergem și la închisoare, numai să știm că ne-am făcut întâi datoria!»

Căpitanul face o mișcare scurtă în jurul său și întoarce spatele către dezertori, își duce pumnii la ochi și-i freacă repede ca să nu i se vadă lacrimile care îl năpădesc.

YUKI-OMA

Intr'un sat din provincia Musashi, trăiau odată doi tăietori de lemne: Mosaku și Minokihi.

În vremea aceea Mosaku era bătrân, iar Minokihi, ajutorul său, un flăcău de optsprezece ani.

În fiecare zi se duceau amândoi în pădurea care se afla cam la vreo cinci poște, departe de sat. Drumul spre pădure e tăiat de un râu, pe care trebuie să-l treci cu luntrea. Oamenii din sat ridicaseră de multe ori pod peste râu, dar de câte ori venea puhoiul, îl luă. Nu e chip ca un pod obișnuit să se poată împotrivi râului când se umflă.

Intr'o seară foarte friguroasă se stârni de odată un viscol năspraznic și Mosaku și Minokihi de abia avură vreme să ajungă la locul unde se află luntrea. Dar luntrașul nu era acolo și luntrea rămăsese de cealaltă parte a râului. Nu era timp de trecut înot, de aceea cei doi tăietori de lemne căutară adăpost în coliba luntrașului și se simțiră foarte fericiți că avuseseră norocul să găsească unde să se poată adăposti. În colibă nu se găsea lighean pentru mangal sau vre-un alt loc de aprins focul. Coliba avea numai o ușă și nicio fereastră. Mosaku și Minokihi închiseră ușa, se întinseră pe jos și se acoperiră cu mantalele lor de pae. La început nu prea simțeau frigul și nădăjduiau că viscolul se va potoli în curând.

Bătrânul adormi aproape îndată, dar Minokihi rămase încă multă vreme treaz ascultând la șuerul vântului și la zăpada care izbiă în ușă. Râul văjâia și coliba se clătină și trozneă ca o djuncă în mijlocul mării. Era un viscol grozav și gerul se lăsa tot mai cumplit. Minokihi tremură sub învelitoarea lui, și cu tot frigul, adormi în cele din urmă.

Deodată o răceală de ghiață îi trecu pe față și-l trezi din somn. Ușa colibeii părea că fusese deschisă cu putere și la lumina gălbue a zăpezei (Yuki-akari) văzu o femeie în colibă — îmbrăcată toată în alb. Femeea se aplecă deasupra lui Mosaku și suflă odată peste fața lui; suflarea ei era ca un abur luminos. Apoi se întoarse îndată înspre Minokihi și se aplecă deasupra lui. El încercă să țipe, dar nu putu. Femeea cea albă se aplecă tot mai mult, de-i atinse aproape fața. Și flăcăul văzu că femeea era foarte frumoasă, cu toate că ochii ei îl înfricoșau. Câteva clipe rămase cu privirile ațintite asupra lui, apoi zâmbi și zise:

«Voiam să fac și cu tine ca și cu celălalt, dar mi-e milă că ești atât de tânăr... Ești băiat frumos Minokihi și nu-ți voiu face nimic; dar de vei spune cuiva — fie chiar mamei tale — ce ai văzut în noaptea asta, voiu afla-o și te voiu ucide. Vezi să nu uți!».

După ce spuse vorbele astea, se îndreptă spre ușe și pieri. Deabia acum își putu mișca flăcăul mădulele; sări în sus, și alergă de se uită pe câmp. Dar femeea nu se zăria nicăeri și zăpada intră în colibă adusă de crivăț. Minokihi închise repede ușa și puse o grămadă de bucăți de lemne în dreptul ei. Se întrebă dacă nu va fi fost totuși deschisă de vânt. Poate că totul nu fusese decât un vis, și el luase lumina zăpezei drept o femeie în alb. Cu îndoiala asta în suflet strigă pe Mo-

saku pe nume, dar se sperie fiindcă acesta nu răspunse. Pipăi în întuneric și dete de obrazul lui Mosaku. Obrazul era ca ghiața — bătrânul murise, era țeapăn...

Când se luminează de ziua, viscolul se potolise. Curând după ce răsări soarele, veni și luntrașul. Găsi pe Minokihi leșinat alături de trupul înghețat al bătrânului. Se trudi mult ca să readucă la viață pe Minokihi. Acesta își veni în simțiri, dar zăcu multă vreme bolnav din pricina frigului, pe care-l îndurase în noaptea aceea.

Moartea bătrânului speriasse grozav pe băiat, dar nu spuse nimănui nimic despre arătarea aceea învesmântată în alb. Îndată ce se însănătoși, se apucă iar de treburile lui. În fiecare dimineață se ducea singur în pădure și se întorcea pe înserate cu legătura de lemne în spinare.

Intr'o seară din iarna următoare, cum mergea el spre casă, ajunse din urmă o fată frumoasă, care avea același drum. Fata era înaltă și frumoasă și când răspunse la binețele flăcăului, glasul ei i se părut lui, frumos ca glasul unei păsărici.

Porniră alături și se deteră în vorbă. Fata îi spuse că o cheamă O-Yuki ¹⁾, că-i muriseră de curând părinții și că se duce acum la Yeddo, la niște rude sărace ca să o ajute să găsească stăpân. Pe Minokihi îl fermecă cu totul fata asta minunată, și din ce o privi din ce o găsi mai frumoasă. O întrebă dacă-i logodită și ea-i răspunse râzând că nu încă. Apoi îl întrebă și ea, dacă e însurat ori logodit și el îi spuse că din pricina tinereții lui nu fusese încă vorbă de o cinstită noră, măcar că n'avea să poarte de grijă decât de o mamă văduvă. După ce-și încredințară astea, merșeră o bucată de vreme în tăcere, dar vorba cea: Ki ga areba, me mo kuchi hodo ni mono wo in», adică: «Când asta ți-e voia, apoi ochii pot spune tot cât și vorba».

Când ajunseră în sat, se și împrieteniseră deabinelea, Minokihi rugă pe O-Yuki să intre puțin în casă pentru a se odihni. Fata sfioasă stătut puțin la îndoială, apoi intră. Mama flăcăului îi ură bun venit și se apucă de pregătit o fiertură caldă, ca să o ospăteze. O-Yuki fu atât de drăgălașă, încât mama lui Minokihi o îndrăgi numai decât și stăruie de față să mai amâne călătoria la Yeddo. Sfârșitul fu că O-Yuki nu se mai duse de loc la Yeddo. Rămase aci ca «cinstită noră». O-Yuki era noră bună și când după cinci ani murì mama lui. Minokihi, cele din urmă cuvinte fură cuvinte de drădoste și recunoștință pentru nevasta feciorului ei. Și O-Yuki îl dăruie pe Minokihi cu zece copii, băieți și fete, toți frumoși, albi la față cum nu se mai poate și voinici la trup.

Oamenii din sat ziceau că O-Yuki e o făptură ciudată, cu totul deosebită de ceilalți oameni. Mai toate țărâncile îmbătrânesc repede dar O-Yuki arată — chiar după ce născuse zece copii — tot așa de tânără ca în ziua în care venise în sat.

Într'o seară, după ce adormiseră copiii, O-Yuki ședeă și cosea la lumina unui felinar de hârtie. Minokihi care o privea, îi zise: «Cum stai tu și coși la lumina care se răsfrânge pe chipul tău, îmi vine în minte o în-

1) Numele acesta însemnează zăpadă, și nu e tocmai rar.

tâmplare, care s'a petrecut când eram cu flăcău de optsprezece ani. Atunci am văzut o făptură tot așa de frumoasă și albă ca tine. Zău, că semănați ca două picături de apă».

Fără ca să ridice ochii de pe lucru O-Yuki zise:

«Povestește-mi și mie unde ai văzut-o». Atunci Minokihî povestî de noaptea aceea grozavă de iarnă petrecută în coliba luntrașului. Apoi de femeea în alb, care se aplecase zâmbind și șoptind peste el, despre moartea bătrânului Mōsaku, și zise: «De dormeam sau eram treaz, nu știu. Dar știu că atunci a fost singura dată când am mai văzut o făptură atât de frumoasă ca tine. Fîrște că nu eră o făptură omenească și 'mi eră frică grozav de ea, dar eră atât de albă... Și zău nu m'am putut dumiri cu nici odată, dacă a fost vis sau zâna zăpezei».

Atunci O-Yuki aruncă jos cusătura se sculă în picioare și apropiindu-se de Minokihî îi strigă în față: «Eu am fost aceea, eu—eu. Eră Yuki! Yuki eră! Și ți-am spus atunci că te voi uide dacă vei spune un cuvânt despre întâmplarea aceea.

Dacă nu mi-ar fi de copilașii aștia adormiți, te-ași sdrobi chiar în clipa asta. Să îngrijești bine de ei, căci de vor aveă vreodată să se plângă de tine, ți se va întâmplă ceea ce ți se cuvine!»

Pe când spuneă astea, glasul ei se subția ca freamătul vântului, și se topî într'o ceață albă, strălucitoare, care se ridică în spre bagdadie, ieși prin horn și se risipi în văzduh. Și de atunci n'a mai văzut-o nimeni.

LAFCADIO HEARN.

REVISTA REVISTELOR

SĂMĂNĂTORUL (19 Oct.).

Un excelent articol al d-lui Aurel C. Popovici despre noile programe de învățământ, încheindu-se:

«Adevărul e că nici un program din lume nu poate înlocui pe profesor. Aici e chestia. Are Statul profesori?— Atunci să-i lase să lucreze pe ei cum știu ei. El se poate mărgini la un program sumar în care indică, de fiecare clasă, în linii generale, materia obligatorie arătând *cam ce* așteaptă el *să știe* elevii la sfârșitul anului. Toate chestiile de metode, de detaliu să le lase în sarcina și răspunderea profesorului. Căci acesta, la rândul său, numai atunci e de fapt profesor *dacă știe și simte exact* cum trebuie să procedeze în fiecare clasă, în fiecare împrejurare, în fiecare oră, ca elevii să dobândească cunoștințele cerute de program. Această practică pedagogică, pozitivă și indispensabilă profesorului, în nici un caz nu i se poate da printr'un program care nu e decât un fel de tablă amănunțită de materii».

O reușită poezie în vers liber (C. Teodorescu) și altele slabe. O dare de seamă despre «Schîțe din războiu» ale d-lui Gârleanu, care e acuzat de lipsă de talent. Dacă aceasta s'ar putea contesta, nu s'ar putea însă contesta că acele schîțe sunt mai puțin decât schîțe. Prea se dă numai partea brută a faptelor, ca într'un ziar de informații. Lipsește din acest No. bogata cronică cu care de obicei se prezintă *Sămănătorul*.

VIAȚA NOUA (1 Oct. și 15 Oct.)

Revista aceasta a rămas astăzi singura cu caracter pur literar și în ultimul timp, artistic. Se scrie în ea — și adesea se și realizează — o artă înaltă, deasupra formulelor trecătoare. În deosebi ea caută să împămîntenească la noi simbolismul. Chiar în ultimele două numere dă imitațiuni din Verhaeren și J. Moréas (d-l G. Duma), o traducere din Baudelaire (d-l Stamatiade) și o frumoasă bucată originală «Zâmbind ispitei» (Ervin). Mișcarea artistică e reprezentată printr'o dare de seamă despre concertul dat la Buzău de d-ra Teodora Grün și d-l Aurel Costescu (a d-lui Vasile V. Haneș) și alta despre programa Conservatorului de muzică (a d-lui Georgescu-Ștefănești). Despre «Ultimul vlăstar», piesa căzută atât de repede, scrie d-l Caracostea cu prea multă timiditate, încercând să ascundă în dosul termenilor blânzi defectele strigătoare ale piesei și să scoată în evidență calități neexistente. Drăguțe traduceri din Heine dă d-l Bentoiu în numărul dela 15 Oct.

* * *

VIAȚA ROMÂNEASCĂ (Septembrie).

În opoziție cu cea anterioară își părăsește din ce în ce caracterul literar, păstrându-și pe cel social și științific. Coprinde două interesante articole științifice: «Holera» (D-r Cazacu) și «Mănăstirea Probota», acesta cu frumoase ilustrații (Al. Tzigara-Samurcăș). Un articol despre Tolstoi (Șărcăleanu). Ar trebui luate mai multe precauțiuni în ceea ce privește poezia și polemicile. Să nu se uite că ne găsim în 1908, că trăim într'o epocă de bogăție poetică — bogăție mai ales calitativă — și că nu mai pot avea trece orice scrieri. Cât privește polemicile ele trebuie de asemenea să poarte mai mult pecetia obiectivității și a eleganței. În no. acesta, de pildă, e o discuție cu d-l Duiliu Zamfirescu, discuție în care distinsului romancier și poet nu i se contestă nici mai mult nici mai puțin decât simțul estetic și cunoașterea liniilor mari ale evoluției literaturii universale. În aceeaș discuție se strecoară expresiuni ca «Tolstoi cât e el de Tolstoi»!

BIBLIOGRAFII

W. KOROLENKO. Muzicantul Orb. Biblioteca pentru toți. Alcala, București.

Natura, revistă științifică de popularizare. 1 Octombrie 1908, București.

Opinii, revistă săptămânală, Ploști. 15 Oct. 1908.

Revista absolvenților școalelor comerciale superioare. Iași 1908, August și Septembrie.

MAIOR D. GEORGESCU. *Longevitatea*, broșură 14 pag. București 1908.

Buletinul comisiei monumentelor istorice. Anul I, No. 1, 2, 3, București 1908.

TOMA DICESCU. Piese de teatru și lectură pentru tinerime. Buzău.

Asociațiunea română pentru înaintarea și răspândirea științelor. Congresul și expozițiunea din București 1903. Darea de seamă, discursurile și comunicările ce s'au făcut. București 1908.

BOALELE INTESTINULUI

DIAREEA (LA COPII ȘI BĂTRÂNI), DIZENTERIA COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE BOALELE CE PROVIN DIN **Infecțiunile intestinale** SE VINDECĂ PRIN

LACT OFERMENT

(Bulion parolactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER. ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA

LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacocon 2 lei. In provincie contra mandat 2,70
Cereți prospecte gratuit

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București

SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statuar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vârșaji Lei 2.000000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,

Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 11.

BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ

ENCICLOPEDIA: SOCEC

Povestirile lui Mihail Eminescu
(Făt-frumos din Iașorimă, La aniversara, Cezara, Sărmanul Dionis)
Cu studii literare de MIHAIL DRAGOMIRESCU,
un portret și un indice rezumativ

COSTIN-7P

NO

9-10

PREȚUL

55

BANI

Biblioteca culturală (autori români clasici)

Pasta de dinți

HENȚIESCU

— — — — —

Cea mai igienică
și
antiseptică

CASA DE BANCA MARMOROSCH, BLANK & Comp.

BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă

Anticipațiuni asupra valorilor în

depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturor piețelor
din Europa și America.

Studii Filosofice

ÎN SPECIAL:

Revistă pentru Cercetările de Psihologie

TEORETICE ȘI APLICATE LA:

ȘTIINȚA DREPTULUI, PEDAGOGIE ȘI SOCIOLOGIE

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI

C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

REDAȚIA:

BUCUREȘTI. — BULEVARDUL FERDINAND, 55.

ABONAMENTUL ANUAL LEI 6.

Abonamentul anual cumulativ la „Studii
Filosofice” și „Noua Revistă Română”, 15 Lei.